

Utbildning i kunskapsområdet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer för studenter i sjuksköterskeprogrammet

Erfarenheter och reflektioner

Gunilla Albinsson

Gunilla Albinsson, pedagogisk samordnare, docent, institutionen för hälso- och vårdvetenskap, Linnéuniversitetet. E-post: gunilla.albinsson@lnu.se

Syftet med föreliggande artikel är att beskriva hur examensmålet ”mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” har implementerats och integrerats i sjuksköterskeutbildningen vid Linnéuniversitetet. Ytterligare ett syfte är att genom konkreta exempel bidra med idéer och didaktiska metoder. I artikelns inledande del ges en kort bakgrund till regeringens beslut 2018. Därefter framställs hur examensmålet implementeras och integreras i tre av sjuksköterskeprogrammets kurser. De kurser som valts ut som mest lämpliga med hänsyn taget till övrigt kursinnehåll och upplägg utgår från en pedagogisk idé som stödjer ett studentcentrat, problemorienterat och hållbart lärande, samt ansvar för såväl individuellt lärande som gemensam kunskapsutveckling. Beskrivningen fokuserar på det systematiska arbete som ägt rum med att forma ett lärande som syftar till att kursernas examinationer länkas till lärandemål, innehåll, undervisningsformer och progression. Artikeln avslutas med en presentation av tankar om förändring, uttryckt i ett behov av kunskapsutveckling och kursutformning i förhållande till examensmålet.

The purpose of this article is to describe how the qualitative target “men’s violence against women and violence in close in close relationships” has been implemented and integrated into the nursing program at Linnaeus University. Another purpose is to contribute with ideas and didactic methods within the field of knowledge. The introductory part provides a brief background to the Government’s decision to add a new qualitative target in the Higher Education Ordinance for seven vocational educations in 2018. Thereafter it is presented how the qualitative target is implemented and integrated in three of the nursing program’s courses. The description focuses on the work of systematically designing teaching and learning so that the courses’ examinations are linked to learning outcomes, type of instructions and progression.

Inledning

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är ett allvarligt och omfattande samhälls- och folkhälsoproblem, som inte kan avgränsas till ett geografiskt område, en specifik kultur eller klasstillhörighet. Kunskapsområdet är tvärvetenskapligt och inbäddat i begreppspar som manlig överordning och kvinnlig underordning, makt och underkastelse, förövare och offer, våldshandling och utsatthet för våld samt jämställdhet och könsrelaterat våld. Tillsammans konstruerar dessa begreppspar verkligheten, blir strukturerande principer som bygger upp olika diskurser om våld. I Sverige är våldsproblematiken ett komplext samhällsproblem, som sedan årtionden tillbaka varit föremål för diskussion, forskning och politiska ställningstaganden. Komplexiteten förstärks ytterligare av att kunskap, perspektiv och det rådande samhällsklimatet bestämmer vilken huvuddiskurs som är den gällande. Detta blev särskilt tydligt under tre veckor i april 2021 när fem kvinnor dödades av sina män. Uppmärksamheten blev påtaglig såväl i mediasammanhang som i det politiska samtalet. Regeringens viljeyttring att mäns våld mot kvinnor ska upphöra fick högre prioritet, något som bland annat resulterade i ett kommande åtgärdsprogram. Förväntade åtgärder är skärpta straff, intensifierat arbete med att skydda dem som utsätts för våld, riktade insatser både till våldsutsatta och de som utövar våld mot närstående samt utökat utbildningsstöd.

Kunskapsområdet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

Våldsaspekten står i ett dialektiskt förhållande till mänskliga grundläggande värden, så som de kommer till uttryck i Förenta nationernas (FN:s) allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna (1948), konventioner, som betonar vikten av att skydda kvinnor och barn mot våld (1990), avskaffa våld gentemot kvinnor (1968) samt förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet (2011). Sverige har ratificerat de internationella och europeiska överenskommelser som berör mänskliga rättigheter och därmed förbundit sig att leva upp till att motverka våld mot kvinnor och barn, något som utmynnat i en nationell strategi (SOU 2015:55). Denna strategi kommuniceras genom olika politiska målsättningar såsom ett påskyndat och verkningsfullt preventivt arbete för att tidigare upptäcka våld och ge starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn. Ytterligare en politisk målsättning är att skapa strukturer för en mer effektiv brottsbekämpning samt för metodutveckling, kunskapsstöd och uppföljning.

Universitetskanslersämbetet (UHÄ) fick 2015 i uppdrag av regeringen att kartlägga hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i utbildningar, som leder fram till barnmorskeexamen, förskollärarexamen, grundläroreexamen, juristexamen, läkarexamen, psykologexamen, psyko-

terapeutexamen, sjuksköterskeexamen, socionomexamen, specialistsjuksköterskeexamen med inriktning mot hälso- och sjukvård för barn och ungdomar, tandläkarexamen, yrkeslärarexamen samt ämneslärarexamen. UHÄ:s kartläggning mynnade ut i en rapport, som visade att mänskliga rättigheter utgjorde en del av de flesta av de 188 utbildningar som innefattades i studien. Undervisningen om våld var tämligen omfattande. Oftast ingick kunskapsmål i utbildningsplaner och lärandemål i kursplaner samt såväl teoretisk som praktisk kunskap om hur studenten i sin kommande yrkesroll bör förhålla sig till mänskliga rättigheter. I de flesta fall förekom även kurslitteratur och examinationer av lärandemål.

I utbildningarna inkluderades dock inte undervisning på teoretisk och praktisk nivå om mäns våld mot kvinnor, våld mot barn och våld i nära relationer i samma utsträckning. Kunskapsområdet ingick också mera sällan i utbildningsplaner och kursplaner eller uttrycktes i form av kunskapsmål respektive lärandemål. UHÄ:s rapport utmynnade i en sammanfattande analys där undervisningen om mänskliga rättigheter bedömdes fungera väl. Perspektivet mäns våld mot kvinnor, våld mot barn och våld i nära relationer ansågs däremot vara i behov av utveckling för att studenterna i sina kommande yrken ska kunna möta våldsutsatta personer (UHÄ, rapport 2015:25).

Med utgångspunkt i Istanbulkonventionen § 15 (2011) införde regeringen år 2018 ett nytt examensmål i högskoleförordningen (1993:100), ”visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer”, en ändring som var en del av regeringens samlade jämställdhetspolitiska målsättning med statlig målstyrning av insatser under perioden 2017–2026. Målstyrningen riktades mot mäns våld mot kvinnor inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Skr 2016/17:10). Examensmålet berör 84 utbildningsprogram för professionsutbildningar som mynnar ut i fysioterapeut-examen, juristexamen, läkarexamen, psykologexamen, sjuksköterskeexamen, socionomexamen, tandläkarexamen och tandhygienistexamen. I egenskap av autonoma myndigheter avgör de 27 berörda universiteten och högskolorna självständigt hur de ska implementera och förverkliga det nya examensmålet.

Ovanstående bakgrund leder fram till artikels övergripande syfte, som är att beskriva hur examensmålet ”mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” har implementerats och integrerats i sjuksköterskeutbildningen vid Linnéuniversitetet. Ytterligare ett syfte är att genom konkreta exempel bidra med idéer och didaktiska metoder.

Implementeringsprocessen

Högre seminarier

Det verksamhetsnära arbetet med att implementera mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer påbörjades vid institutionen för hälso- och vårdvetenskap hösten 2017 i form av en seminarieriserie. Övergripande fokus vid dessa seminarier var att reflektera över hur man aktivt kan arbeta med mellanmänskliga relationer i hemmet, i vardagslivet, på arbetsplatsen och i andra sociala sammanhang. Vid det första seminariet diskuterades olika definitioner av begreppen kränkning, hot och våld i kontexterna förövare och offer i nära relationer, patienter och personal inom hälso- och sjukvården samt personal och studenter inom akademien. Efter att ha läst UHÄ:s rapport (2015:25) kunde seminariegruppen slå fast att det inom sjuksköterskeutbildningen fanns ett behov av att stärka studenters handlingsberedskap inför att i sitt kommande yrke kunna möta våldsutsatta personer. Kunskap om de risker som finns för att individen själv blir utsatt för kränkningar, hot om våld och våld i arbetslivet bedömdes även vara prioriterade fördjupningsområden.

Det andra seminariet handlade om riskbilder för kränkningar, hot om våld och våld i arbetslivet och inleddes med en presentation av olika teoretiska utgångspunkter för förståelsen av våld i arbetslivet och vilka åtgärder som samhällsvetenskaplig forskning föreslår för att komma tillrätta med problemet. Seminariegruppen reflekterade över breda definitioner av våld, som inkluderar såväl fysiskt våld som verbala hot och snäva definitioner, där fokus ligger på om det finns uppsåt i handlingen eller inte. Vidare lyftes frågan om vilka mekanismer som verkar inom en organisation för att hot, våld och trakasserier kan normaliseras, med särbehandling och ”andrafiring” av individer och grupper som följd. Några seminariedeltagare beskrev sina egna erfarenheter av hur hot, kränkningar och våld kommer till uttryck vid arbetsplatser och i offentliga miljöer. En tankemodell presenterades över hur olika förhållanden, såsom ökad anmälningsbenägenhet, vidgade definitioner, minskad tolerans för hot och våld samt förändringar i arbetsmiljön kan relateras till våldsutsatthet.

Integrering av examensmålet i sjuksköterskeprogrammet

Vid genomlysning av hur examensmålet integrerades i sjuksköterskeprogrammet framkom att vissa delar ingick som undervisningsmoment i flera kurser, men inte uttrycktes explicit i kursplaner och studiehandledningar. Detta resulterade i att examensmålet ”mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” bröts ner till preciserade lärandemål i tre kursplaner. I de berörda kurserna påbörjades diskussioner om pedagogiska modeller, hållbart lärande, innehåll, undervisningsformer, examinationer och kurslitteratur.

Pedagogisk utvecklingsdag om forumspel

Ytterligare en del av implementeringsprocessen var att kollegiet vid en pedagogisk utvecklingsdag fördjupade sig i frågan hur man kan använda forumspel i undervisning som berör våldsaspekten. Dagen inleddes med en genomgång av begreppet forumteater, som etablerades av den brasilianska skådespelaren Augusto Boal (1976; 1992; 1994) och som har överförts av Karin Byréus, till svensk kontext, då benämnt forumteater (Byréus, 2010; 2012). Under dagen arbetade deltagarna i workshops med värderingsövningar, mänsklig interaktion i vardagliga möten, emotioner och gestaltandet av konfliktsituationer, som i nästa steg analyserades utifrån frågor som: Vem i situationen är förtryckt? Finns fler delaktiga i situationens förtryckande beteende och sådana fall på vilket sätt är personen delaktig? Deltagarna identifierade därefter såväl möjligheter som hinder för att arbeta med denna pedagogiska metod. Möjligheter var att individen utvecklar sin förmåga att kommunicera sina tankar med andra människor och att i grupp bearbeta angelägna problem. Tänkbara hinder som lyftes fram var att integritetsnära, obearbetade känslor som kan finnas i en tidigare upplevd situation skulle kunna återuppväckas eller att en del studenter av olika skäl inte vill delta. En sammanfattande uppfattning var att forumspelets upplevelsebaserade interaktiva metod kan ses som ett verktyg för att skapa medvetenhet om makt och motmakt, över- och underordning, interaktion, kommunikation, medskapande och förändring och därmed är en pedagogisk metod som kan tillämpas i undervisning om kränkningar, våld och våldsutsatthet.

Kompetensutvecklingsdagar

Sedan flera år tillbaka har en särskild kompetensutvecklingsdag om våld genomförts två gånger per år. Dessa temadagar riktas mot institutionens samtliga utbildningsprogram och kurser och inleds med en introduktionsföreläsning med betoning på förklarings- och förstäl-semodeller till våld relaterat till kontexten hälso- och sjukvård. Vidare ingår medverkan av externa aktörer, exempelvis polis, rättsväsende och nyckelpersoner från nätverket Barnahus. Ett särskilt digitalt forum har även byggts upp, som innehåller föreläsningar, filmer, artiklar, texter och tips på utbildningar.

Högskolepedagogiska kurser

På uppdrag av regeringen erbjuds utbildningsstöd till lärare och programansvariga med målsättning att höja kunskapen nationellt om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld och förtryck i samkönade relationer (Jämställdhetsmyndigheten, 2019:4; 2020:4; 2021:13). Detta stöd har blivit ytterligare ett led i implementeringsprocessen, då de flesta lärare och program-

ansvariga har deltagit i introduktionskursen ”Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” som erbjuds av Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid, (NCK). Ett viktigt fokus i denna kurs är implementering, pedagogiska processer och anpassad didaktik.

Undervisning om examensmålet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer vid institutionen för hälso- och vårdvetenskap – pedagogiska utgångspunkter, genomförande och examination

I de tre kurser där undervisande lärare arbetar med implementering och integrering av examensmålet tas avstamp i en pedagogisk grundtanke, som stödjer ett studentcentrerat, problemorienterat och hållbart lärande, självständighet samt ansvarstagande för såväl individuellt lärande som gemensam kunskapsutveckling. En strävan är att genom en reflexiv lärprocess, där kunskapsbildning består av både praktiskt användbar och teoretisk förankrad kunskap, integrera examensmålet i utbildningen.

I kursen ”Det vårdande och lärande mötet”, 7,5 hp, examineras lärandemålet ”reflektera över vårdande möten i relation till våldsutsatthet, såsom mäns våld mot kvinnor och våld mot barn” i form av ett muntligt seminarium. Förberedelser inför examinationen är att studenterna deltar i föreläsningar och genomför en webbaserad kurs inom ramen för NCK, riktad mot barn och våldsutsatthet. I samband med examinationsseminariet uppvisas ett intyg om genomförd kurs. Boken ”Vi bryter tystnaden” (Eklund, 2020) ska läsas, men även anvisade kapitel i kurslitteraturen. Vid det examinerande seminariet reflekterar studenterna utifrån patientberättelser som beskriver våld och makt, hämtade ur Eklunds bok. Dessutom diskuteras en vetenskaplig artikel som belyser hur våld drabbar kvinnor och barn. Särskild vikt läggs vid sjuksköterskans vårdande möten. Seminariet behandlar även genus och etik med utgångspunkt i tre på förhand formulerade frågor samt en vetenskaplig artikel. Studenternas uppgift är att beskriva lärande och vårdande möten ur ett genus- och etiskt perspektiv.

Kursen ”I rörelse mot hälsa”, 7,5 hp, är placerad i årskurs 2 och examinerar lärandemålet ”reflektera över hälsofrämjande och förebyggande arbete med våldsutsatta kvinnor och barn”. Även här är examinationsformen ett muntligt seminarium, med fokus på hot och våld i nära relationer. Studenterna förbereder sig genom att söka och läsa vetenskapliga artiklar, ta del av nyhetsrapportering och formulera två frågor som ska ställas till seminariegruppen. Ytterligare en förberedelse är att studenterna besvarar frågor som behandlar kön och genus i relation till utsatthet för våld. Studenterna deltar även i en webbaserad introduktionskurs om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, som ges av NCK.

”Vårdandets ledarskap” 7,5 hp, ges i sjuksköterskeutbildningens sista termin. Kursen integrerar och fördjupar kunskapsområdet. Examination av kursmål-

let ”reflektera över förutsättningar och processer när det gäller mäns våld mot kvinnor och våld mot barn, såväl inom som utom nära relationer och det egna förhållningssättet vid vårdande möten med våldsutsatta” utgår från den pedagogiska grundtanken att hållbar kunskap byggs upp stegvis med varierande undervisningsformer och examinationer som skapar förutsättningar för både individuellt och gemensamt kunskapsbyggande.

Under den första kursveckan introduceras de generella organisations-teorier/ organisationsmodeller som ligger till grund för ledarskap, för att i nästa steg sammanfläta dessa teoretiska ansatser med sjuksköterskans specifika vårdledarskap, åskådliggjort i tre teman: sjuksköterskans vårdledarskap, förbättringsarbete och patientsäkerhet samt arbetsmiljö och hälsoekonomi. Det professionella förhållningssättet vid misstanke om att någon utsatts för våld eller hot om våld och sjuksköterskans vårdledarskap i möten med våldsutsatta är centrala delar i kursinnehållet, liksom perspektiven mänskliga rättigheter och en jämlik och jämställd vård, som bygger på människors lika värde. Studentgruppen erbjuds även att pröva den pedagogiska metoden forumspel, med inriktning mot att förändra inifrån, det vill säga medvetandegöra och förstå hur sjuksköterskan bör handla i faktiska situationer som innehåller hot om våld och våld. Lärprocessen börjar då i studentens livserfarenheter, den handlande människan och metaforen ”den lekande människan”, då forumspel öppnar upp för lek med attityder, värderingar, karaktärer samt omprövning av människors handlingsrepertoarer. Integrering av kunskapsområdet kan även exemplifieras med att kursens My-moodle-sida innehåller det digitala forum som utarbetats vid institutionen för hälso- och vårdvetenskap, vars syfte är att ge en helhetsbild över mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer.

Kursens första examinationsuppgift är en fördjupningsuppgift, som består av ett litteraturseminarium och en redovisningsuppgift. Litteraturseminariet anknyter till fyra övergripande frågor, varav en är att reflektera över hur sjuksköterskan kan synliggöra och skapa en dialog kring normer, värderingar och etisk medvetenhet i kontexten hälso- och sjukvård. Begreppet intersektionalitet introduceras och definieras som ett perspektiv som uppmärksammar hur relationer av underordning och överordning konstrueras och rekonstrueras i samspel med olika kategoriseringar såsom ras/etnicitet, kön/genus, funktionsvariationer, klass, ålder, sexualitet och religion. Olika maktordningar och diskrimineringsgrunder påverkar och förstärker ofta varandra. En enskild maktordning kan således inte förstås oberoende av andra (jfr. De Los Reyes & Mulinari, 2005). Begreppet intersektionalitet ligger till grund för fortsatt lärande.

Den andra delen i den första examinationen är en redovisningsuppgift där en av de redovisande grupperna fördjupar mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Med utgångspunkt i kurslitteratur, referenslitteratur och en

vetenskaplig artikel redogörs för tillämpningsbara begrepp, modeller och/eller teorier. Därefter reflekterar gruppen över hur kunskapsområdet kan överföras till kontexten hälso- och sjukvård och sjuksköterskans vårdledarskap. Redovisningen tillgängliggörs på kurssidan för hela studentgruppen och blir en del av studentens ”kunskapsbank” inför kursens slutexamination.

I kursen fördjupas även kvalitets- och förbättringsarbete, som examineras i form av en muntlig och skriftlig uppgift. Den muntliga delen är ett personligt förbättringsarbete kopplat till studentens eget liv, som ventileras vid ett seminarium. Examinationsuppgiftens skriftliga del utförs tillsammans med en kurskamrat. Här väljs ett tänkt område inom hälso- och sjukvården som kan förbättras. Studentparet beskriver ett nuläge, analyserar detta och föreslår ett önskvärt läge, ett ”dit vill vi nå”. Exempel på valda förbättringsområden som relaterar till mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är hälso- och sjukvårdens dokumentation av våldsutsatthet, vårdprogram och rutiner för att upptäcka och identifiera våld mot kvinnor eller förhållningsätt gentemot barn som har upplevt våld i nära relationer.

Kursens slutexamination innefattar dels en skriftlig hemtentamen, dels ett skriftligt paper. I tentamens första del, situationsbeskrivning, handlar en av uppgifterna om att tillämpa kunskap om olika förklarings- och förståelsemodeller till våld och att reflektera över sjuksköterskans professionella förhållningsätt i det vårdande mötet med våldsutsatta. I tentamens andra del, paper, behandlas sjuksköterskans vårdledarskap i relation till en jämlik vård, som bygger på alla människors lika värde. Studenten kan då välja att relatera vårdledarskap till exempelvis mötet med våldsutsatta, våld och hot om våld inom hälso- och sjukvården och barns utsatthet för våld i nära relationer.

Sammanfattande analys och reflektioner

Initialt fanns ett visst motstånd till att kursplanerna skulle innehålla lärandemål, som medförde ny undervisning med krav på examinerande moment. Återkommande hos de berörda lärarna var upplevelsen av att alltför många perspektiv ”måste tryckas in i utbildningsprogrammet med skohorn”, något som befarades kunna resultera i att essensen i vårdvetenskap gick förlorad. Denna upplevelse kan förstås mot bakgrund av att sjuksköterskeutbildningen leder fram till såväl en yrkesexamen som en kandidatexamen inom huvudområdet vårdvetenskap och därför kan upplevas som komplex, placerad i det spänningsfält som uppstår mellan teoretisk och praktisk kunskap samt mellan yrkesexamen och akademisk examen.

Under implementeringsprocessen har examensmålet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer synliggjorts och anpassats till den vårdvetenskapliga kontexten. I de tre ovan beskrivna kurserna har lärargrupperna lagt särskild vikt vid att precisera kunskapsområdet så som det uttrycks i kursplanernas lä-

randemål, innehåll, undervisningsformer, examinationer och kurslitteratur. Fö-reträdesvis tillämpas föreläsningar, närläsning, bearbetning och presentation av kurslitteratur, seminarier, samt webbaserat stöd i form av kurser. Under-visningsformerna inkluderar även den terminsvis återkommande kompetensut-vecklingsdagen, som blivit en viktigt brygga mellan undervisning och pågående forskning inom området.

Examinationerna består av seminarier i form av reflektions- och dialogseminarier, inlämnings- och redovisningsuppgifter, författandet av ett paper samt en hemtentamen. Valet av examinationsformer överensstämmer i princip med den genusintegrerade pedagogiken. Det innebär att det gemensamma lärande som äger rum i den lärande gruppen och inom de didaktiska modellerna lärande- dialog- och reflektionsseminariet leder till att studenterna skaffar sig redskap, som medvetandegör och utmanar stereotypa föreställningar, något som är väl förenligt med essensen även för kunskapsområdet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Vid dessa seminarier står ”att förstå och bli förstådd” i förgrunden. Att läsa och förstå en text utifrån textens egna villkor eller arbeta med empatisk läsning är ytterligare exempel på en didaktik som står i samklang med genusintegrerad pedagogik. Systematiskt arbete med det intersektionella perspektivet och att förklara och förstå våld ur ett intersektionellt perspektiv är särskilt tydligt i den tredje av de ovan beskrivna kurserna. Det handlar då till stor del om att med hjälp av varierande examinationsformer medvetandegöra hur maktordningar och normer samverkar och förstärker varandra. Bedömningen är att konstruktiv länkning i nuläget i princip har uppnåtts och att en tydlig progression finns genom den treåriga utbildningstiden.

Positivt utfall av den metodutveckling som har ägt rum under implementeringsprocessen är att studenterna i kursvärderingar uttrycker att de har skaffat sig ny kunskap och lyfter fram behovet av ytterligare kunskap. Sjuksköterskeprogrammets studenter har under de senaste åren börjat välja att i sina examensarbeten fördjupa sig i våldsaspekten. Ofta tar dessa studenter med sig uppsatsens frågeställning och länkar samman den med sjuksköterskans vårdledarskap och begreppen intersektionalitet, normer och värderingar i den efterföljande kursen ”Vårdandets ledarskap”.

En återkommande fråga vid utformandet av undervisning inom universitet och högskolor är hur studenten genom examinationen visar att en kurs lärandemål har uppnåtts. Efter flera års implementeringsprocess börjar det därför bli dags att se över relationen mellan lärandemål, innehåll, undervisningsformer, examinationer och kurslitteratur. En särskild arbetsgrupp håller på att ta form, som ska arbeta med hur metodutveckling och progression mellan årskurserna ytterligare kan länkas samman. Redan nu finns tankar om att de studentcentrerade formerna för lärande behöver vidareutvecklas, liksom varierande lärande-

aktiviteter och examinationsformer. Av vital betydelse blir då att intresserade lärare ges möjlighet att fortsätta utveckla kunskapsområdet i respektive kurs, eventuellt arbeta i alla tre kurserna för att kunna överblicka och utveckla kursernas innehåll, genomförande och didaktiska modeller.

Ytterligare ett prioriterat område är att tillföra examensmålet, som ett specifikt program mål i specialistsjuksköterskeprogrammen. Det vore även värdefullt att få ta del av hur socionom- och psykologutbildningarna vid Linnéuniversitet integrerar examensmålet i sina respektive utbildningar. En gemensam lärplattform skulle då kunna utvecklas, där kopplingen mellan undervisning och tvärvetenskaplig forskning synliggörs på ett mera tydligt sätt än i nuläget. Andra tankar om utveckling är att söka samarbete med andra lärosäten i syfte att bredda kompetensen, skapa förutsättningar för ett gemensamt lärande på vetenskaplig grund samt stimulera institutionens lärare och forskare till forskning inom kunskapsområdet.

Referenser

- Albinsson, G., & Arnesson, K. (2017). Dialogue in a learning process: problematisation of gender equality in higher education. *Reflective Practice* 18. (4), 474-495.
- Boal, A. *De förtrycktas teater*. (1976). Södertälje: Gidlunds.
- Boal, A. (1994). *The rainbow of desire: the Boal method of theatre and therapy*. London: Routledge.
- Boal, A. (1992). *Games for actors and non-actors*. London/New York: Routledge.
- Byréus, K. (2012). *Kreativa metoder för grupputveckling och handledning*. Stockholm: Liber AB.
- Byréus, K. (2010). *Du har huvudrollen i ditt liv: om forumspel som pedagogisk metod för frigörelse och förändring*. (3. uppl.). Stockholm: Liber AB.
- de Los Rayes, P. & Mulinari, D. (2005). *Intersektionalitet – kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Stockholm: Liber.
- Eklund, P. (2020). *Vi bryter tystnaden*. Stockholm: Ordberoende förlag.
- Europarådet (2011). *Konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet*. Istanbul: 11 maj 2011.
- Jämställdhetsmyndigheten (2019:4). *Utbildning för ökad kunskap. Delredovisning av uppdrag till lärosäten om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer*. Göteborg.
- Jämställdhetsmyndigheten (2020:4). *Delredovisning 2 av uppdrag om utbildning till lärosäten om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer*. Göteborg.
- Jämställdhetsmyndigheten (2021:13) *Slutredovisning av uppdrag om utbildning vid lärosäten om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, 2019–2020*. Göteborg.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) <https://nck.uu.se/>

tema

Skr (2016/17:10). *Makt, mål, myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU (2015:55). *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och bedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Socialdepartementet.

Svensk författningssamling. *Högskoleförordningen* (1993:100). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

United Nations (1948). *Universal declaration on human rights*. (1948). <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/ABCannexesen.pdf>

United Nations (1990). *Convention on the Rights of the Child*. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

United Nations (1993). *Declaration on the elimination of violence against women* <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ViolenceAgainstWomen.aspx>

Universitetskanslersämbetet (2015:25). *Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.